

Jaké dětské vzpomínky máte na svého strýčka Štěpána?

Štěpán byl bratranec mé maminky, jejich otcové byli bratři Zavřelové. I když to nebyl můj přímý strýc, mám vzhledu stejně plochou hlavu, jako měl on. S maminkou se vídali jako malí pravidelně, jak v Praze, tak i na Českomoravské vrchovině, ve vesnici Studnice u Hlinska v Čechách, odkud byli moji prarodiče. Pomáhali na poli při žních, sklízeli úrodu tak, jak to děti dřív dělávaly. Se Štěpánem byla vždycky velká legrace, prováděl různé divoké kousky. Když mu při malování spadly vlasy do čela, popadl nůžky, ušmíknul je a pak maloval dál. S maminkou měli velice pěkný vztah, často nám o něm vyprávěla. Když byl v emigraci, jediné informace, které se k nám dostaly, byly prostřednictvím dopisů, které někdo přivezl do Čech. Kromě toho jsme měli doma samozřejmě i jeho knížky pro děti, byly v němčině a italštině, protože pracoval pro zahraniční nakladatele.

Pamatujete si ještě, která se vám tehdy nejvíc líbila?

Knížka *SIE FOLGTEN DEM STERN*, tedy *CESTA ZA HVĚZDOU*, protože byla ze všech nejvýraznější. Štěpán nakreslil přes celou stránku tři krále, a i když šlo o knížku v němčině, hltali jsme stránky

■ Zavřelovo dílo prezentuje Museum v Sarmede.

■ Obálka knihy M. Míkové (Book Dock 2018)

o betlémské hvězdě, o Bohu, o Ježíškovi a vlastně jsme jí rozuměli. Fantazii a imaginaci v nás probouzela už v dětství.

Kdy jste se strýcem potkali osobně?

V roce 1990, kdy jsme se za ním do Itálie vydali spolu s mým bývalým manželem. Cestovali jsme stopem, a když jsme dorazili do Rugola, bylo to nezapomenutelné setkání. Štěpán byl obklopen lidmi, mluvil v několika jazycích, smál se a vtipkoval. Byl to živel, jeho hlas se rozléhal celým domem. Rád fabuloval a bavilo ho vymýšlet třeba i původ nejrůznějších slov. Měl kolem sebe hodně přátel, zpívalo se a popíjelo víno. Vzpomínám si, jak jednou po půlnoci někdo dostal nápad, že vyrazíme na výlet k moři. Do auta jsme naložili peřiny a lahve s vínem a ujížděli noční krajinou. Pře-

Dům v Rugolu

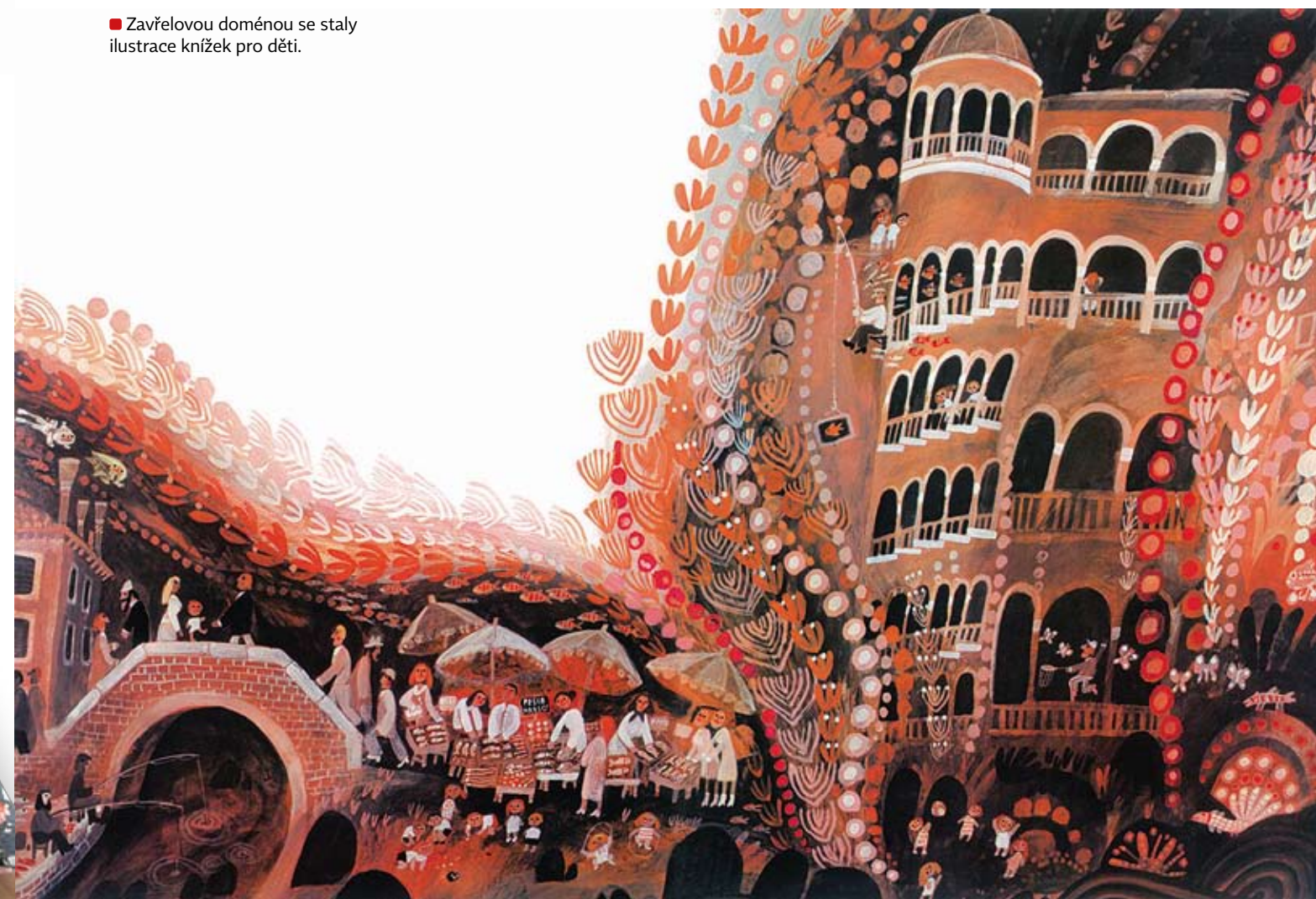
Marka Míková

TEXT LUCIE PANTAZOPOULOU DRAHOŇOVSKÁ,
FOTO ARCHIV MARKY MÍKOVÉ A NAKLADATELSTVÍ BOOK DOCK

V sedmnácti si zahrála Růženku v dnes již kultovní filmové pohádce *JAK SE BUDÍ PRINCEZNY*. A od té doby zvládla mnoho: hrála v dívčí punkové kapele Zuby nehty, vystudovala loutkářství na DAMU, stala se režisérkou v divadlech Minor a v Pidivadle, principálkou spolku Loutky v nemocnici, také maminkou čtyř dětí a rovněž napsala řadu půvabných knížek. Tu nejnovější věnovala svému strýci výtvarníkovi Štěpánu Zavřelovi a jeho pozoruhodnému domu v italském Rugolu.

■ Zavřelovou doménou se staly ilustrace knížek pro děti.

■ Štěpán Zavřel a jeho romantický dům v Rugolu

spali jsme venku někde na poli, odkud nás brzy ráno vyhnali lovci. Naskákali jsme do auta a pokračovali v cestě. Projeli jsme celou Umbrii. Zastavovali v malých vesničkách a prolézali kostely, kde si Štěpán fotil vitráže a nejrůznější artefakty. Vždycky jsme si dali někde silné italské kafe, zhltili něco rychlého a pokračovali s ním v cestě za památkami. Prolezli jsme kde co. Po návratu to zpracovával. Daroval nám jeden z prvních tisků, na němž je obrázek okna kostela, stejný je i v knížce, a napsal nám k němu věnování.

Poté, co emigroval, se rozhodl, že se usadí ve vesničce Rugolo di Sarmede, kde si koupil starý kamenný dům. Právě podle něho se jmenuje i vaše knížka. Jak na vás tohle místo a dům zapůsobily?

Rugolo di Sarmede je úchvatné. Kam se podíváte, tam najdete Štěpánovy fresky. Jeho dům stojí v kopci, ze silnice ani není vidět. Když k němu přijíždíte, prodíráte se zarostlými cestičkami, které jsou občas vyspané kamínky. Dům je plný záhad, zákoutí a skrýší. Jakmile tam vejdete, začne se vám chtít něco vytvářet: psát, kreslit, zpívat. Je tam určitá energie. Štěpán byl velmi činorodý člověk a hned každého zaukoloval: „Ty běž vyspat chodníček, ty mně přijď nahoru vypomocť... a teď na mě nemluvte, potřebuju tisknout.“ Já jsem nahore začala čistit bazén. Původně tam měla stát věž. Za Štěpánem přijížděli lidé z celého světa a mluvili mnoha jazyky, takže tenkrát někoho napadlo, že postaví Babylonskou věž. Ale nakonec ji nedostavěli, asi jim došla trpělivost. Namísto věže tak vznikl nízký bazén, který se naplnil vodou. Dole stojí mlýnské kolo, a když se voda pus-

tila, začalo se otáčet. Když se peklo prase, rožeň se otáčel díky mlýnskému kolu. V domě najdete všechno možné – od malinké kapličky přes venkovní záchod s překrásným výhledem na Sarmede.

Knížky už píšete roky, ale příběh o magickém domě vašeho strýce jste sepsala až nyní. Proč?

Nápad na knihu jsem nosila v hlavě už před pěti šesti lety. Ale zároveň bylo potřeba zajistit prostředky na produkci téhle knížky. A to je pro každé nakladatelství značně nákladná záležitost. Chtěla jsem,

aby ilustrace vyšly v té podobě, jak se to nakonec podařilo v nakladatelství Book Dock. Kromě toho musel uzrát i zájem o Štěpána Zavřela, musel se pro tu myšlenku někdo nadchnout. Ale touhu nějak propojit své psaní se Štěpánovými ilustracemi jsem nosila v hlavě od našeho prvního setkání. Už v roce 1992 jsem v divadle Minor zinscenovala představení *LÉTAJÍCÍ RYBA* na motivy Štěpánovy knížky *LÉTAJÍCÍ DĚDEČEK*.

Čím to, že se pro vydání knihy rozhodlo právě nakladatelství Book Dock?

Díky Věře Weinerové z Book Docku, u níž jsem předtím vydala *VARVARU* aneb *KNIHU O VELRYBÍM PUTOVÁNÍ*. Když jsme uvažovali o další knize, napadl mě právě dům v Rugolu. Přesvědčila jsem je, abychom tam společně zajeli. Vydali jsme se tam, stejně jako mí knižní hrdinové, autem. Prohlédli jsme si muzeum Štěpána Zavřela v Sarmede i Museo Brazzà, které je kousek dál, u Udine, a vylezli na horu Monte Pizzoc, seděli jsme u otevřeného ohniště ve Štěpánově domě, kde je krásné ticho, a pak někdo začal zpívat a další se přidali, protože i oni

propadli kouzlu Štěpánovy osobnosti a genius loci tohoto domu je prostoupil. Takže jsme se nakonec dohodli, že o něm napíšu knihu a že ho tím vrátíme do země, kde se narodil.

Jak dům vypadá dnes?

Je v pořádku. Vlastní ho nyní Štěpánův přítel a spolupracovník pan Maurizio Gallo, který si ho od dědiců koupil a uchovává ho v někdejšímu stavu. V domě občas přespávají studenti, kteří v Rugolu navštěvují výtvarnou školu. Zůstal stejný, i když je v něm víc uklizeno než dřív.

Do příběhu jste promítla svoje vzpomínky na strýce Štěpána a zarámovala je fiktivním příběhem o rodičích a jejich dvojčatech, Lídě a Aleně, kteří ho v Rugolu navštíví. Jak se vám to všechno dařilo poskládat?

Nebylo to vůbec lehké. Chtěla jsem, aby byl příběh pro čtenáře sdělný, ale přitom jsem bojovala s vlastními vzpomínkami. Někdy se může stát, že když je člověk vydá, tak je ztratí, protože posune to, co se stalo. Knížku jsem psala jako poděkování Štěpánovi, takže jsem byla svázaná skutečnou osobou, svými vzpomínkami a pocity, stejně jako s místními realitami. Kdybych o něm psala vzpomínkovou knížku, bylo by to trochu jinak. Tenhle příběh je vymyšlený. Dal mi fúru práce, protože jsem nevěděla, jak vybalancovat dětský pohled s pohledem dospělých. Naštěstí jsem měla dobrou redaktorku Renatu Venclovou, která mě vždy vrátila do reality. I proto, že s námi tenkrát v Rugolu nebyla, měla patřičný odstup. Díky tomu se najednou vyloupl pevný příběh se vším všudy.

Kromě ilustrací a fresek Štěpána Zavřela se v knize setkáme i s černobílými obrázky výtvarníka Jindry Čapka...

V Itálii jsem si sice nafotila všechny Štěpánovy obrázky, ale když jsem z nich vybírala ty, které bych poskládala do příběhu, zjistila jsem, že mi neustále něco chybí. Potřebovali jsme další ilustrace, které se budou vázat k textu, a proto jsme oslovili několik Štěpánových žáků, jako je Hanička Valová nebo Miro Pogran, ale nakonec zvítězil ilustrátor, grafik a malíř Jindra Čapek. Se Štěpánem byli kamarádi, hodně spolu prožili, což se přirozeně promítlo do Jindrových kreseb. Když Jindra namaluje Štěpána nebo černou kuchyni, tak je to prostě ono. Takže jeho černobílé ilustrace uvádějí jednotlivé kapitoly příběhu. Nutno

■ Příběh doprovázejí černobílé kresby výtvarníka Jindry Čapka.

dotat, že velký dík patří grafičce Kristýně Krejčové, která si báječně pohrála s ilustracemi, které jsem do knížky vybrala. Dlouho jsme přemýšleli i o tom, jak bude vypadat obal knížky. Původně na ní měl být pták z jedné fresky v domě, ale nakonec jsme se rozhodli pro vrata kostela, o kterých se v příběhu také píše.

Zůstaly po Štěpánovi Zavřelovi kromě jeho domu dodnes v Rugolu i další stopy?

Především jeho mozaiky a fresky, které najdeme v místních domech nebo na náměstí i v hospodách. Jak jsem zmínila, Štěpánovi je v muzeu v Sarmede věnovaná jedna celá místnost,

další je pak na zámku Brazzà nedaleko Udine.

V Rugolu byla založena mezinárodní výtvarná škola, Štěpánovi žáci tam pořádají výstavy i mezinárodní festivaly výtvarného umění. Rugolo je malé městečko, ale stopa Štěpána Zavřela je tam uchována dodnes. Treba i v názvu náměstí, které nese od roku 2008 jeho jméno. **Štěpán Zavřel tvořil většinou pro děti, přestože vlastní potomky neměl...**

To je pravda. Vlastní děti neměl a s cizími neměl dostatečnou trpělivost. Co však pro ně měl, bylo velké srdce. Jeho obrázkům rozumí i dnešní děti, což mohu vidět u svých vnoučat. Je to proto, že ilustrace jsou přesné a stále živé. I když dnes vycházejí nádherné dětské knížky, ve Štěpánových je něco, co jinde nenajdete.

Klíčovým slovem je imaginace a fantazie. Jak to, že jste si ji dodnes dokázala uchovat?

Buď se tak narodíte, nebo ne. Já si až někdy říkám, že bych měla být víc racionální, ale nakonec stejně vždycky někam ulitnu.

Píšete příběhy, zpíváte, hrajete divadlo. Kdy se dáte i na kreslení?

Já si kreslím, ale jen pro sebe.

Čemu se v poslední době věnujete nejvíc?

Loutkám v nemocnici. Každý den buď organizuji představení, nebo hraju v nemocnicích. Už nás je dvacet. Chci, aby lidé byli tvořiví, aby měli stále nové nápady, a mám radost, když se to povede. Stejně tak mě naplňuje i samotné hraní pro děti. V hlavě nosím i další témata na knížky, sbírám si minipříběhy, chci je mít zachycené a vždycky z nich něco udělám, a kdyby to nebyla zrovna knížka, bude to písnička, nebo básnička, nebo divadlo. Nerada ztrácím nápady. A když už ke mně přijdou, chci je vyždímat, a pak je pustit dál. Ony si pak letí a už si samy hledají svoje čtenáře. ✕

Marka Míková (1959) se narodila v Českých Budějovicích jako Marie Horáková. Studovala režii a dramaturgii na katedře loutkářství Divadelní fakulty AMU. Věnovala se divadelní režii, především pak v pražském Minoru a PiDivadle, vystupovala s kapelami Plyn, Dybbuk a Zuby nehty. Napsala třináct knížek pro děti, tajuplné *ŠKVIŘY*, *KNIHAFOSS* a *JO537* byly nominovány na cenu Magnesia Litera. Je principálkou divadelního projektu *LOUTKY V NEMOCNICI*. Její kniha *VARVARA. KNIHA O VELRYBÍM PUTOVÁNÍ* vyšla nedávno i ve španělštině. Má čtyři děti a šest vnoučat. Obdivuje prastaré americké sekvoje, redwoody a moře. Žije a tvoří v Praze.

Štěpán Zavřel (1932–1999) se narodil v Praze. V roce 1959 utekl za dramatických okolností na Západ, usadil se v Římě, kde vystudoval Akademii výtvarných umění. Věnoval se filmové animaci, reklamě a dětské ilustraci, v níž se prosadil. V italském Sarmede se každoročně pořádá mezinárodní výstava ilustrátorů knih pro děti, kterou založil. Jeho knihy byly přeloženy do dvaceti jazyků a dodnes vycházejí po celém světě. V Itálii patří Zavřelovy knížky ke klasice literatury pro děti. Po roce 1989 se vrátil do Čech, roku 1993 proběhla v pražském Karolinu výstava dětské ilustrace z produkce nakladatelství Bohem Press, v níž byl Zavřel zastoupený jako klíčová osobnost. U nás vyšel v 90. letech jeho autorský titul *LÉTAJÍCÍ DĚDEČEK* a kniha *UKRADENÝ JEŽÍŠEK* od Vladimíra Škutiny, kterou ilustroval. Jeho výrazným dílem je převyprávěná Bible *S BOHEM NA CESTĚ* (2001).